

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

PHẠM THỊ NHUNG

**YẾU TỐ TỰ TRUYỆN TRONG TIỂU THUYẾT
GIA ĐÌNH BÉ MỌN (DẠ NGÂN) VÀ TIỀN ĐỊNH (ĐOÀN LÊ)**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

PHẠM THỊ NHUNG

**YẾU TỐ TỰ TRUYỆN TRONG TIỂU THUYẾT
GIA ĐÌNH BÉ MỌN (DẠ NGÂN) VÀ TIỀN ĐỊNH (ĐOÀN LÊ)**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã ngành: 8220121

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM**

Giảng viên hướng dẫn: PGS.TS. Lưu Khánh Thơ

THÁI NGUYÊN - 2018

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	3
2.1 Dạ Ngân và tiểu thuyết Gia đình bé mọn.....	3
2.2 Đoàn Lê và tiểu thuyết Tiền định.....	4
3. Đối tượng và mục tiêu nghiên cứu.....	6
3.1 Đối tượng nghiên cứu.....	6
3.2 Mục tiêu nghiên cứu.....	6
4. Nhiệm vụ và phương pháp nghiên cứu	7
4.1. Nhiệm vụ nghiên cứu:.....	7
4.2. Phương pháp nghiên cứu:.....	7
5. Phạm vi nghiên cứu.....	7
6. Đóng góp của luận văn.....	7
7. Kết cấu của luận văn	8
Chương 1: TIỂU THUYẾT VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỶ XXI VÀ HÀNH TRÌNH SÁNG TÁC CỦA DẠ NGÂN, ĐOÀN LÊ	9
1.1. Tiểu thuyết Việt Nam đầu thế kỷ XXI.....	9
1.1.1. Diện mạo chung	10
1.1.2. Tiểu thuyết tự truyện	14
1.2. Hành trình sáng tác của Dạ Ngân, Đoàn Lê.....	19
1.2.1. Hành trình sáng tác của Dạ Ngân.....	19
1.2.2. Hành trình sáng tác của Đoàn Lê	22
Tiểu kết chương 1:	26
Chương 2: YẾU TỐ TỰ TRUYỆN TRONG TIỂU THUYẾT GIA ĐÌNH BÉ MỌN VÀ TIỀN ĐỊNH NHÌN TỪ PHƯƠNG DIỆN NỘI DUNG	28
2.1. Cuộc đời thực của nhà văn.....	28
2.1.1. Cuộc đời thực của Dạ Ngân	28
2.1.2. Cuộc đời thực của Đoàn Lê.....	29
2.2. Tiểu thuyết hóa chất liệu đời tư	31

2.2.1. Nguyên mẫu - Nhân vật	31
2.2.2. Hiện thực đời sống - Hiện thực tác phẩm	38
2.3. Cảm quan về lịch sử, đời sống xã hội và con người	54
2.3.1. Cảm quan về lịch sử	54
2.3.2. Cảm quan về đời sống xã hội	58
2.3.3. Cảm quan về con người	61
2.4. Ý thức về cái tôi cá nhân	63
2.4.1. Cái tôi cô đơn	64
2.4.2. Cái tôi khao khát hạnh phúc	67
2.4.3. Cái tôi phản kháng, đấu tranh	70
2.4.4. Cái tôi day dứt, dằn vặt	72
Tiểu kết chương 2.....	76
Chương 3: YẾU TỐ TỰ TRUYỆN TRONG TIỂU THUYẾT GIA ĐÌNH BÉ	
MỌN VÀ TIỀN ĐỊNH NHÌN TỪ PHƯƠNG DIỆN NGHỆ THUẬT	77
3.1. Ngôi kể (Điểm nhìn trần thuật)	77
3.1.1. Ngôi thứ ba – sự khách quan hóa.....	78
3.1.2. Ngôi thứ ba – màu sắc lãng mạn.....	83
3.2. Ngôn ngữ.....	86
3.2.1. Ngôn ngữ giàu màu sắc biểu cảm	86
3.2.2. Ngôn ngữ giản dị, gần gũi đời thường	89
3.2.3. Ngôn ngữ tính dục.....	93
3.3. Giọng điệu	97
3.3.1. Giọng hoài niệm, trữ tình	98
3.3.2 Giọng chiêm nghiệm, triết lý	101
Tiểu kết chương 3.....	103
KẾT LUẬN	104
TÀI LIỆU THAM KHẢO	106

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU, CÁC CHỮ VIẾT TẮT

GS:	Giáo sư
PGS:	Phó giáo sư
TS:	Tiến sỹ
NXB:	Nhà xuất bản
LHP:	Liên hoan phim

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Văn học thời kỳ đổi mới với sự chuyển mình đã tạo ra những chuyển biến đáng ghi nhận ở hầu hết các thể loại, trong đó có tiểu thuyết. Trong điều kiện thuận lợi, thể loại tiểu thuyết từng bước đổi mới, phát triển, đặc biệt ở thể loại này có sự góp mặt của các nhà văn nữ với những tác phẩm tạo sự chú ý trên văn đàn. Sự đổi mới về tư duy nghệ thuật, quan niệm nghệ thuật về con người, cuộc đời, quan niệm về nhà văn trong mối quan hệ với tác phẩm, với công chúng và với chính mình giúp cho các nhà văn có môi trường thuận lợi để viết văn, để phản ánh, để sáng tạo. Các tác phẩm văn học quan tâm đến con người cá nhân, con người và cuộc sống được nhìn từ nhiều chiều. Nhiều nhà văn nữ có điều kiện để sáng tạo nghệ thuật, để bộc lộ khả năng, cái tôi cá nhân trong các tác phẩm của mình. Nhiều nhà văn nữ đã sáng tác ở thể loại tiểu thuyết, thể loại đòi hỏi người cầm bút phải có sự tập trung cao độ trong sáng tác, thời gian, có sự trải nghiệm, suy tư về con người và cuộc đời, am hiểu sâu rộng về xã hội, thời cuộc. Đặc biệt với nhu cầu giải phóng tư tưởng, bộc lộ cái tôi của người phụ nữ, với đặc trưng của thể loại tiểu thuyết, nhiều tiểu thuyết của nữ nhà văn đã đi theo khuynh hướng tự truyện. Với cách nhìn cách cảm riêng của người phụ nữ, tiểu thuyết của các tác giả nữ góp phần làm cho diện mạo tiểu thuyết thêm phong phú, đa dạng, tiếng nói về con người, cuộc đời cũng giàu sắc điệu hơn. Sang đầu thế kỷ XXI, sự xuất hiện những tiểu thuyết của nữ nhà văn với giọng rất lạ, lạ cả về nội dung, lạ cả về hình thức. Ở những tiểu thuyết này, người đọc dễ dàng nhận ra một cách nhìn, một cách cảm về cuộc đời, con người rất riêng, mang tính nữ. Đặc biệt là tiểu thuyết có tính tự thuật. Tự thuật vừa như một phương thức tư duy vừa là phương thức nhà văn sử dụng để đưa yếu tố có thật trong cuộc đời cũng như hiện thực cuộc sống vào tác phẩm. Chính vì thế, dễ dàng nhận thấy những tiểu

thuyết này mang đậm yếu tố tự truyện. Nghiên cứu về yếu tố tự truyện trong tiểu thuyết của nữ nhà văn, giúp người đọc có thể nhận thấy sự chuyển biến rõ rệt ở thể loại tiểu thuyết thời kỳ đổi mới, thấy được những đóng góp ở thể loại tiểu thuyết của nữ nhà văn.

1.2. Là những nhà văn sinh ra, lớn lên, trưởng thành qua những biến động lớn của lịch sử, cuộc đời đa đoan, nhiều thăng trầm, Đoàn Lê và Dạ Ngân có những trải nghiệm sâu sắc về con người và cuộc đời. Chính điều đó, đã khiến hai nhà văn có một vốn tư liệu quý giá để viết nên những tiểu thuyết để lại ấn tượng mạnh cho người đọc. Với niềm đam mê viết, với nhu cầu bộc lộ con người cá nhân, tiểu thuyết của hai nữ nhà văn giàu nghị lực, khao khát hạnh phúc cháy bỏng lôi cuốn người đọc khám phá thế giới nội tâm nhiều bí ẩn của người phụ nữ, hiểu hơn về cuộc sống con người trong chiến tranh, thời bao cấp, thời xóa bỏ bao cấp... Ở độ chín của một đời người, Dạ Ngân viết tiểu thuyết *Gia đình bé mọn*, Đoàn Lê viết tiểu thuyết *Tiền định*. Nếu như *Gia đình bé mọn* kể về cuộc đời số phận của người phụ nữ Nam bộ, thì *Tiền định* lại khám phá số phận của người phụ nữ Bắc bộ. Điểm chung của hai tiểu thuyết đó là, cuộc đời số phận của nhân vật gắn liền với thời chiến tranh, thời bao cấp và thời kỳ đổi mới, số phận cá nhân được nhìn nhận trong mối quan hệ chặt chẽ với thời đại, xã hội; mọi vấn đề của đời sống được nhìn nhận qua cái nhìn của người phụ nữ cá tính có phần gai góc, khao khát hạnh phúc, giàu nghị lực, ý thức sâu sắc về quyền hạnh phúc trong tình yêu hôn nhân, bao dung và nhân ái. Hai tiểu thuyết mang đậm yếu tố tự truyện. Những vấn đề, những điều phản ánh trong tác phẩm đều thấp thoáng dấu ấn trong cuộc đời của hai nữ nhà văn. *Gia đình bé mọn* được xem là tác phẩm thành công nhất của Dạ Ngân. Tác phẩm được tái bản nhiều lần, nhận hai giải thưởng của Hội Nhà văn Hà Nội năm 2005 với số phiếu tuyệt đối 9/9 và dịch sang tiếng Anh, xuất bản ở Mỹ. *Tiền định* của Đoàn Lê từng lọt vào chung khảo giải thưởng văn Bách Việt 2009. Có thể nói, đây là hai tiểu thuyết của tác giả nữ được đặc

biệt chú ý trong văn học thế kỷ XXI. Nghiên cứu hai tiểu thuyết này sẽ góp phần tìm ra những đặc trưng trong sáng tác của nữ nhà văn đầu thế kỷ XXI, sự tìm tòi đổi mới trong sáng tác, những cống hiến, đóng góp của Đoàn Lê và Dạ Ngân ở thể loại tiểu thuyết.

1.3. Nhà văn Dạ Ngân và Đoàn Lê là nữ nhà văn có sức viết dồi dào, bền bỉ. Sáng tác của hai nhà văn, đặc biệt là tiểu thuyết *Gia đình bé mọn* và *Tiền đình* tạo sự chú ý quan tâm và có sức lan tỏa khá rộng. Có nhiều khá bài viết về Đoàn Lê và tiểu thuyết *Tiền đình*, những bài viết về Dạ Ngân và tiểu thuyết *Gia đình bé mọn*. Có thể nói, từ khi ra đời đến nay, hai tác phẩm luôn nhận được sự chú ý của các nhà nghiên cứu, phê bình văn học, sự yêu mến của công chúng. Có một những công trình nghiên cứu về từng tiểu thuyết ở các phương diện khác nhau và phát hiện ra những đặc điểm cũng như giá trị của mỗi tiểu thuyết. Qua quá trình tìm hiểu chúng tôi nhận thấy, cả hai tiểu thuyết đều có yếu tố tự truyện và tiêu biểu cho tiểu thuyết của tác giả nữ đầu thế kỷ XXI. Yếu tố tự truyện đã làm nên thành công của hai tiểu thuyết, đồng thời góp phần tạo nên một hiện tượng văn học đầu thế kỷ XXI cần được tìm hiểu, nghiên cứu để nhìn nhận, đánh giá sâu hơn.

Xuất phát từ những lí do khách quan và thực tế trên, từ sự yêu thích hai tác phẩm, từ mong muốn tìm hiểu khám phá đời sống nội tâm, số phận con người, sự đổi mới của tiểu thuyết Việt Nam đầu thế kỷ XXI, chúng tôi chọn đề tài: *Yếu tố tự truyện trong tiểu thuyết Gia đình bé mọn của Dạ Ngân và Tiền đình của Đoàn Lê.*

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Dạ Ngân và tiểu thuyết Gia đình bé mọn

Sinh ra, lớn lên và trưởng thành trong thời chiến tranh, yêu thích văn chương, bền bỉ trên mảnh đất chữ nghĩa, Dạ Ngân viết văn từ những năm 80 của thế kỷ trước, sáng tác thành công ở thể loại truyện ngắn và tiểu thuyết. Là

một trong những cây bút nữ trưởng thành sau năm 1975, Dạ Ngân tạo sự chú với tác phẩm *Con chó và vụ ly hôn*. Tiểu thuyết *Gia đình bé mọn* ra đời đánh dấu thành công trong sự nghiệp văn chương của Dạ Ngân, đưa tên tuổi Dạ Ngân đến với độc giả yêu văn chương trong và ngoài nước.

Cuốn tiểu thuyết *Gia đình bé mọn* có sức hấp dẫn đặc biệt với người đọc. Tiểu thuyết mang tính tự thuật, viết về cuộc đời một người phụ nữ đi qua chiến tranh, qua thời bao cấp. Hoài Nam trong bài “*Gia đình bé mọn*” – “*bản dật*” *cuộc đời Dạ Ngân*, nhận xét: “*chiến tranh đã khắc dấu ấn của nó lên đời sống xã hội, lên nhân tính, lên tình yêu của một thời kỳ đàng đẵng ngay cả khi tiếng súng chiến tranh đã chấm dứt. Là người từng ở “cứ” nhiều năm, sau đó lại kinh qua thời bao cấp như hàng triệu người dân Việt Nam khác, nhà văn Dạ Ngân thấu hiểu điều này và có lẽ, “Gia đình bé mọn” chính là kết quả của cả một quá trình mà bà đã suy ngẫm về chiến tranh, tất nhiên, theo cách riêng của bà...*”. [22]

Trong bài viết *Gia đình bé mọn* – *lời tự thú chân thật*, tác giả Trần Thiện Đạo đánh giá: tác phẩm *Gia đình bé mọn* “*có một bề dày lịch sử và một chiều sâu tâm lý khiến cho nó nghiêm nhiên trở thành chứng từ khắc hoạ một thời kỳ gian khó, qua những lời tự thú chân thật và chân thành về nhiều mặt*”. [5]

Gia đình bé mọn mặc dù có những thành công nhất định được quan tâm, song trên thực tế việc phê bình, nghiên cứu, tìm hiểu tác phẩm chỉ mới dừng lại ở các bài điểm sách, những tin vắn về việc in nổi bản tiểu thuyết cùng một số cuộc phỏng vấn và viết chân dung nhà văn. Gần đây đã có một số luận văn của các trường Đại học chọn tác phẩm làm đối tượng nghiên cứu. Luận văn cũng chỉ mới tiếp cận này theo hướng nghiên cứu về giá trị của tiểu thuyết.

2.2. Đoàn Lê và tiểu thuyết *Tiền định*

Đoàn Lê là người phụ nữ đa tài, đa đoan. Ở độ tuổi đã chín của một đời

người, Đoàn Lê viết tiểu thuyết **Tiền định**. Cuốn tiểu thuyết ra đời nhận được sự quan tâm đặc biệt của độc giả.

Về Đoàn Lê, Hồ Anh Thái - người bạn thân thiết - đã dùng 14 trang để “dụng” chân dung văn học của nhà văn trong **Chị tôi**. Về **Tiền định**, Hồ Anh Thái nhận xét: “*Không e dè, không lảng tránh, chị tự mở xẻ theo kiểu không gây mê. Có nhiều chuyện, chắc nhiều cây bút phải run tay ghê tay. Nhưng chị đã viết ra được*”[39, tr.45]

Trong bài viết cho cuốn **Tiền định**, Lê Minh Khuê đã đánh giá “*Vừa là tự truyện, vừa là hư cấu, cuốn sách không có khám phá mới mẻ gì về phong cách. Tác giả kể chuyện nhàn nhà và hấp dẫn. Nhưng cái đáng để ta quan tâm: nhà văn viết cho độc giả đọc. Với những sự kiện đầy ăm ắp, Đoàn Lê cung cấp cho người yêu sách văn học cái cảm xúc trong sáng của người viết văn tinh tế, chú ý đến những rung động nhỏ của sự sống... Đoàn Lê đã đến với người đọc thật giản dị. Trên những chất liệu thực, tác giả đã thổi vào đó trí tưởng tượng, để câu chuyện như thực, lại như một giấc mơ về cuộc đời đa truân của người đàn bà*” [18, tr.315]

Việt Hà ở bài viết **Tiền định** nghiệt ngã trong tiểu thuyết **Đoàn Lê** có khẳng định: “*Những ai quen biết nhà văn Đoàn Lê, khi đọc tiểu thuyết này có thể dễ dàng nhận ra nhân vật nữ trong truyện là hiện thân của tuổi trẻ, tình yêu, khát vọng và cả những truân chuyên trong cuộc đời tác giả. Không né tránh những sai lầm, những mù quáng, những đôn đau của tuổi trẻ và cả những nghiệt ngã trong cuộc đời, Đoàn Lê đi sâu vào phân tích diễn biến nội tâm của nhân vật vốn là lợi thế xưa nay của bà.*” [7]

Tiền định cũng đã trở thành đối tượng nghiên cứu của một số luận văn. Công trình nghiên cứu **Yếu tố tự truyện trong văn xuôi Đoàn Lê** của Bùi Thị Thu có khảo sát mối quan hệ giữa chất liệu đời tư và vấn đề được đề cập đến trong tiểu thuyết như: Bi kịch gia đình, câu chuyện nghề, chuyện đời ... từ đó